Maria Mercè Marçal

“Des d’uns ulls de dona”

Recull d'articles sobre independentisme i feminisme

Índex

0. Presentació

1. El Partit i l'alliberament de la dona
(“Lluita #71”, març de 1978, pàgina 7)

2. Vuit de Març
(“Lluita #1”, març de 1979, pàgina 9)

3. El repte feminista
(“Lluita #2”, abril de 1979, pàgina 10)

4. Reflexions a l'entorn de la doble militància (1)
(“Lluita #3”, juny de 1979, pàgina 7)

5. La doble militància (2)
(“Lluita #5”, setembre de 1979, pàgina 10)

6. Campanya feminista pel divorci
(“Lluita #6”, octubre de 1979, pàgina 5)

7. Nosaltres també hem avortat voluntàriament
(“Lluita #7”, desembre de 1979, pàgina 21)

8. Maria Mercè Marçal, de classe baixa i nació oprimida
(entrevista publicada a “Mundo Diario”, 6 de juliol de 1978)

0. Presentació

El pròxim 5 de juliol farà deu anys de la prematura mort de Maria Mercè Marçal, víctima d'un càncer que ens va privar de l'esplèndida maduresa d'una escriptora tan singular.

Maria Mercé Marçal i Serra (Ivars d'Urgell, 1952-1998) ha passat a la història com "una de les poetes més reconegudes de la literatura catalana dels últims temps" (i pel que diuen els especialistes, "la seua poesia és marcada per una ètica individual i lliure, plena de simbologia femenina"); paradoxalment, però, el conjunt de la seua obra literària, guanyadora d'infinitat de premis i guardons, ha quedat enfosquit pels quatre versets de la "divisa" que encapçalava el seu primer poemari: quatre versets que, reproduïts a totes hores i sobre tots els suports imaginables (cartells, enganxines, murals, pancartes, samarretes, xapes), han popularitzat extraordinàriament el concepte de la "triple opressió"… sí, però que –de tan omnipresents com són– de vegades semblen ser els únics que va escriure.

De tota la seua producció literària, copiosa i variada, a nosaltres –en tant que militants polítiques, d'una "organització socialista d'alliberament nacional"– el que més ens interessa destacar és el seu treball "periodístic": els articles d'opinió que van anar apareixent any rere any i que, consagrats majoritàriament a la lluita per l'alliberament de la dona, constitueixen el magnífic testimoni d'una incansable "dinamitzadora feminista" que va viure en la primera línia vint anys de reivindicacions antipatriarcals…

Els articles que formen el present recull van aparèixer originalment a la revista "Lluita", el portaveu del PSAN, entre març de 1978 i desembre de 1979, període que casualment –o no– coincideix amb el de més "intensitat" en la història del partit (des del 1r. Congrés, on Maria Mercé Marçal va ser reelegida com a membre del Comité Executiu, fins a l'escissió dels "nacionalistes d'esquerra", quan se'n va anar amb el sector "possibilista") i amb un projectat "salt qualitatiu" que, entre altres mesures, comportava rellançar la revista: augmentant el nombre de pàgines i modernitzant la maquetació, introduint noves seccions per a tractar regularment les lluites sectorials i presentant noves col·laboracions "prestigioses"… entre elles, la de la nostra autora, qui –com a responsable del Front de Dones del PSAN i principal teòrica de la seua política feminista– va esdevenir la signatura habitual de la secció "Des d'uns ulls de dona", d'on hem reproduït aquests set articles. En ells, s'alterna l'anàlisi de problemes teòrics amb el comentari de l'actualitat del moment, i –a pesar d'estar escrits fa vint anys– continuen essent d'una vigència sorprenent (per exemple: l'encaix entre independentisme i feminisme encara és una "assignatura pendent" per a l'Esquerra Independentista, i l'article sobre la criminalització de l'avortament hauria pogut escriure's fa dos mesos).

El pròxim 5 de juliol farà deu anys de la prematura mort de Maria Mercé Marçal… Amb aquest modest pamflet volem retre-li el nostre homenatge; i amb ell, la nostra lluita diària: el "**8 de març**" és tots els dies!

El capitalisme i el patriarcat ens fan precàries!

1. El Partit i l'alliberament de la dona

Si hem analitzat aquest any darrer, de vuit de març a vuit de març, pel que fa al Moviment d'Alliberament de la Dona, cal que estenguem aquesta anàlisi a l'interior del partit; és a dir, que esbrinem fins a quin punt el PSAN té assumides les exigències d'aquest alliberament, i quin és el camí que encara ens falta recórrer.

Cal tenir present, per a entendre una mica la posició de partença, la història del PSAN i la seva progressiva clarificació no sols en aquest punt, sinó en totes les seves línies generals.

Fins al juny del 76 el partit no assumeix l'estratègia i la tàctica comunistes. Cal tenir present, doncs, que, quan les Jornades Catalanes de la Dona van fer impacte en la major part dels partits d'esquerra revolucionària, el PSAN discutia i aprovava finalment, amb la dinàmica interna que això comporta, l'actual Declaració Política de Principis.

Si analitzem la Declaració Política de Principis, veiem que tant l'exigència d'alliberament de la dona com la necessitat de superació de les actuals estructures familiars hi són recollides, encara que trobem a faltar unes línies estratègiques que duguin a la pràctica aquestes aspiracions. Aquesta és una tasca que té plantejada no sols el partit, sinó fins i tot el conjunt del Moviment Feminista.

Des de juny del 76 fins al gener del 77 comença a plantejar-se al si del partit, per part de dones que també militàvem en el moviment, la necessitat de crear algun tipus d'organisme intern que impulsés aquesta lluita tot endegant un debat entre els militants, que elaborés alternatives en aquest aspecte per als diferents fronts de lluita.

Les tensions internes d'aquest període, que culminaren en la separació del partit d'un grup de militants, impediren que s'arribés a res més que a una primera presa de contacte.

El nou impuls i la nova dinàmica iniciada pel partit en aquesta data, i sobretot l'esforç continuat de les dones més conscients de la nostra opressió, han fet que per fi el partit s'hagi plantejat col·lectivament aquest tema.

En una reunió nacional sobre la problemàtica de la dona pel maig del 77, s'acordà –i després ho ratificà un Comitè Central– la creació de comissions a cada zona per tal d'impulsar la lluita per l'alliberament de la dona. Aquestes comissions s'han materialitzat en diverses zones, i en la darrera reunió nacional de València, el dia 12 de febrer d'enguany, s'han posat les bases perquè aquesta lluita es tingui present en totes les comarques on el partit té implantació.

Recentment totes les cèl·lules del partit han debatut o estan debatent una enquesta entorn del tema: les causes de l'opressió de la dona, com s'arribarà al seu alliberament, la necessitat d'un moviment autònom i les seves característiques, etc.

Aquest debat té una fita important en el Congrés del PSAN, l'abril proper, on es presentarà una llarga ponència elaborada conjuntament per les dones del Barcelonès, el Baix Llobregat, Osona i el .Maresme, com a eina per a un aprofundiment major, que ens permeti dur una línia correcta dins del moviment i uns plantejaments teòrics cada cop més coherents.

D'altra banda, durant aquest any, el percentatge de dones en el partit ha augmentat sensiblement en algunes zones, així com la participació d'aquestes en els organismes de direcció.

Cal dir que ens falta molt camí per recórrer: mentiríem si diguéssim que el partit ha assumit a la pràctica tot allò que sí que va assumint en la teoria. Cal, per això, una lluita constant contra la inèrcia que fa que els partits –i el nostre entre ells– reflecteixin sense crítica molts aspectes de la marginació de la dona en la societat. Les dones partim, a l'hora d'ingressar en el partit, d'una situació desigual: la nostra educació ens predisposa als papers subordinats. La competitivitat i l'agressivitat, que en els homes se'ls estimulen de petits, es reprimeixen en les dones. La inseguretat i la dependència envers l'home fan que molts cops ens automarginem dels llocs de responsabilitat. D'altra banda, les companyes que han de fer front a tasques domèstiques i a la cura dels infants, veuen molt dificultada la seva participació en igualtat de condicions.

Cal que tot això es debati molt més al si del partit, que no es consideri normal i es miri amb impassibilitat el fet que les dones intervinguin poc en les reunions, que defugin responsabilitats o bé de parlar en actes públics del partit; que no es consideri normal que siguin sempre els homes els que tinguin la representació pública del partit i en aquestes ocasions no hi hagi dones a la mesa.

I en definitiva, que no se'ns culpi a les dones d'aquesta situació. Perquè si nosaltres hem de fer un esforç per tal de superar tots aquests condicionaments que hem esmentat, els companys també cal que s'adonin com les seves actituds estan marcades sovint per la inèrcia, i que s'esforcin per evitar tant les actituds de caire paternalista com posicions que ignorin aquests condicionaments i els duguin, en últim terme, a actuar per nosaltres.

De vuit de març a vuit de març el partit ha avançat prou en la comprensió de la lluita de la dona. A partir d'ara, cal continuar avançant per aquest camí.

2. Vuit de març

Hereves de les dones que varen morir cremades per defensar el seu lloc de treball, avui fa setanta-un anys, el vuit de març de 1908: EL PRIMER VUIT DE MARÇ.

I de les dones que dos anys més tard en feren memòria al congrés socialista de Copenhague: EL SEGON VUIT DE MARÇ.

Hereves de les dones que el mateix dia de 1917 varen sortir als carrers de Petrograd, en contra de tota opinió assenyada, com a pròleg d'una revolució que també les deixaria, a la llarga, amb les mans buides: EL TERCER VUIT DE MARÇ.

Hereves de totes les dones que abans i després d'aquestes dates, van travessar el llindar d'un món que els era prohibit, i van fer de cada dia un dia de lluita –un VUIT DE MARÇ. Des de Joana d'Arc a Olympe de Gouges, de Flora Tristán a Isadora Duncan, milers i milers de dones que ningú no coneix ni ningú no recorda ens fan arribar un llegat de resistència.

Hereves també de totes les dones que han passat pel món com una ombra darrere del seu amo. Hereves de les dones de: del burgès o de l'obrer, del rei o del vassall, del líder, del savi o del poeta.

ASSUMIM TOTA LA DESFETA de les dones que mai no han sabut que hi pot haver un VUIT DE MARÇ.

Hereves de les dones escarnides per haver pastat la seva pròpia vida sense ser alhora dona-coartada.

Hereves de les dones marcades damunt la pell amb l'estigma d'estimar les dones.

Hereves de les nenes aconduïdes pel camí de la por i del servilisme.

Hereves d'un seguici llarg com un dia sense pa de dones batejades per l'insult: adúlteres, histèriques, solterones i frígides, ninfòmanes, avortadores, prostitutes, mares solteres, verges, màrtirs.

Hereves de les dones agredides. Hereves de les dones que, malgrat tot, no han renunciat a fer nostres el carrer i la nit.

Hereves de les dones que han decidit no ser mares. Hereves també de les que han decidit lliurement d'afrontar l'aventura de ser-ho.

Hereves de les dones que freguen escales i netegen comunes. Hereves de les dones que fan cada dia una DOBLE jornada de treball.

Hereves de les dones tancades entre les quatre parets de casa.

Hereves de les dones empresonades: cadenes de plom, cadenes daurades.

Hereves de les dones venudes a diari com a carn de consum.

Hereves de les dones que no tenen el dret d'envellir.

HEREVES DE LES DONES… hem trobat el fil de la solidaritat que ens lliga amb les altres dones a través dels segles, a través dels països.

Amb la nostra derrota col·lectiva a l'esquena, avancem a poc a poc però sense aturall. D'aquest vell farcell en traiem la ràbia per a tirar a terra la muralla, el petit orgull de saber que no hem estat del tot vençudes. Del nostre descobriment, d'adonar-nos que som una nació oprimida, ens ve la força per a lluitar i per a avançar.

Arribem de tot arreu i ens congreguem a cada plaça. Amb les eines de la nostra opressió. Amb les eines del nostre alliberament.

NO SEREM JA MAI MÉS EL "MATÍS" DE LA HISTÒRIA. Som l'ALTRA CARA DE LA HISTÒRIA, silenciada curosament pels escrivans oficials.

Com aquesta data del VUIT DE MARÇ, que hem hagut de rescatar de l'oblit i que ens recorda que només NOSALTRES som protagonistes d'aquesta llarga marxa cap a la nostra llibertat.

3. El repte feminista

Un dels arguments amb què els "savis" burgesos del segle passat s'oposaven a allò que en aquell moment s'anomenava "emancipació de la dona" era que, si les dones sortien de la llar i assumien tasques en el món que fins llavors havia estat monopoli de l'altre sexe, aquesta integració els comportaria un contagi, una contaminació de la manera de fer agressiva, deshumanitzada i sense entranyes que la lògica del mercat capitalista exigia del sexe masculí.

Això suposaria per a la "humanitat" –és a dir, per als homes– la pèrdua de l'únic reducte dominat per valors de tipus afectiu i humanitari, la família, encarnats en la figura de la dona: és a dir, que el guerrer es quedaria sense lloc on reposar. I en conseqüència, la llei de la selva, imperant en la meitat exterior de la realitat –el món de la producció–, dominaria totes les relacions, fins al punt de fer insostenible l'existència humana.

Evidentment, quan deien això s'ho creien només a mitges o més ben dit, en allò que els convenia, amb aquella lògica tan burgesa de considerar-se ells sols la humanitat. Perquè quan preconitzaven la imatge de la dona retirada del món, vetlladora del foc sagrat de la llar, pensaven –és clar– en les dones de la seva classe; mentrestant, ocupaven en les seves fàbriques grans contingents de mà d'obra femenina a meitat de preu dels salaris masculins.

Evidentment, quan deien això s'ho creien només a mitges o més ben dit, en allò que els convenia, amb aquella lògica tan burgesa de considerar-se ells sols la humanitat. Perquè quan preconitzaven la imatge de la dona retirada del món, vetlladora del foc sagrat de la llar, pensaven –és clar– en les dones de la seva classe; mentrestant, ocupaven en les seves fàbriques grans contingents de mà d'obra femenina a meitat de preu dels salaris masculins. Es veu, doncs, que en aquell moment d'expansió capitalista a les llars proletàries no hi havia cap foc sagrat per vetllar, i només n'apareixerien les flames molt oportunament en els moments de crisi com l'actual, quan cal despatxar les dones dels seus llocs de treball.

A tots aquests arguments adduïts pels "savis" burgesos, les feministes del XIX –que al capdavall n'eren les filles, dones o germanes– responien afirmant que el que s'esdevindria seria precisament tot el contrari: l'entrada massiva de dones als llocs de responsabilitat del món fins llavors reservat als homes suposaria la reconversió, la humanització d'aquest món. Totes aquelles qualitats, tots aquells valors associats fins llavors a la dona (tendresa, sensibilitat…) i tancats amb ella en el ghetto familiar, s'expandirien a tota la societat.

D'una banda, evidencia que els "savis" burgesos del XIX sabien molt bé que la igualació de la dona amb l'home – que és tal com ells entenien l'alliberament de la dona des del seu xovinisme masculí– no es podia realitzar en el sistema capitalista sense que aquest es fes totalment insuportable i, per tant, inestable: l'existència d'un espai exterior, el món de la producció, basat en la lògica de la rapinya pressuposa –i es recolza en– un espai privat, interior, que posi a punt materialment i sobretot psicològicament la màquina humana, i on es refugiïn valors necessaris però absolutament sobrers en el mercat capitalista.

Per la seva banda, enfront de la tendència, encara massa estesa, que identifica l'alliberament de la dona amb una integració acrítica al món masculí, i l'assumpció dels valors que el caracteritzen, les velles feministes insinuaren una alternativa. Més enllà del seu idealisme ensucrat, els seus arguments intuïen que el nostre alliberament ha de suposar la fi d'aquesta radical dicotomia afermada en les noves fases del capitalisme, entre la vida privada i la pública, entre els valors assignats al món de la producció i al de la reproducció. Entreveien la dona com el subjecte històric capaç de dur a terme aquest qüestionament, i la conseqüència no podia ser altra que un total replantejament de conceptes com masculinitat i feminitat i dels valors atribuïts a dones i homes en tot l'engranatge social.

Ara bé, si ens cal considerar la línia d'aquesta intuïció com a fonamentalment correcta, és evident que la seva previsió històrica s'errava: d'una manera semblant a com s'esdevé amb els moviments nacionalistes de signe burgés en un Estat capitalista, tot i que expressaren correctament una fita oblidaren que el seu assoliment era objectivament impossible sense una transformació profunda de totes les estructures de la societat (és a dir, sense el socialisme).

I això ho sap molt bé el nou feminisme nascut a partir dels anys 60. I el repte que planteja al moviment d'esquerra, definit fins ara en termes masculins, és la necessària superació de la vella dicotomia burgesa. Paraules com "política" s'hauran d'eixamplar molt si volen encabir els plantejaments de la lluita feminista, que tiren a terra una gruixuda muralla: la que entre la nostra vida com a individus i el nostre paper a la producció social ha aixecat el sistema capitalista.

4. Reflexions a l'entorn de la doble militància (1)

Un debat absolutament imprescindible que cal dur a terme al si del moviment d'alliberament de la dona és la qüestió de la doble militància: és a dir, el fet que una feminista militi alhora en un partit de classe i en el moviment d'alliberament de la dona, i de quina manera es relacionen totes dues militàncies. I cal que es faci anant a fons, ja que fins ara el tema s'ha abordat massa vegades en converses llampec i en termes excesivament viscerals, i la polèmica s'ha ressentit d'un grau fort de superficialitat. Tant les opinions en pro, com les opinions en contra han tendit a simplificar, a emfasitzar uns elements en detriment dels altres, i a voltes l'argumentació s'ha convertit en pura caricatura.

No cal dir que el limitat espai d'aquest article no permet anar gaire més enllà; però intentaré, si més no, d'evidenciar la complexitat de la qüestió.

D'entrada, cal deixar clar que, a hores d'ara, hi ha un fet palès i reconegut per la immensa majoria de dones del moviment, dobles militants o no; que la doble militància comporta problemes. Problemes de tipus pràctic i problemes teòrics. Això que avui ens sembla tan evident, ha estat un descobriment fruit d'un llarg i penós camí, en què massa cops s'ha intentat d'amagar la realitat en nom d'uns hipotètics interessos de la classe obrera (definida, és clar, en termes masculins), i en què no ha mancat tampoc una bona dosi d'autoengany per part de les dones afectades.

La pedra de toc ha estat el reconeixement del fet que la contradicció home-dona es dóna també a l'interior dels partits polítics, per més marxistes i revolucionaris que siguin. I això no només com un reflex de la ideologia burgesa imperant a tota la societat. L'opressió de la dona no pot ser reduïda mecànicament a l'opressió de classe, encara que s'hi interrelaciona profundament, sinó que té una certa autonomia: sí és cert que la burgesia –igual que totes les classes dirigents que l'han precedida– s'aprofita i es beneficia de la supremacia masculina, i que ha adaptat l'opressió secular de la dona i la mateixa estructura de la família –nucli d'aquesta opressió– als seus interessos de classe, no és menys cert que l'estatus col.lectiu d'opressors que els homes es veuen "forçats" a mantenir els reporta tot un conjunt de privilegis i d'avantatges materials, psicològics i ideològics que rarament es plantegen d'abandonar pel fet de militar en un partit revolucionari i tenir clar el binomi socialisme-independència.

D'altra banda, segurament no existeix una altra opressió que conformi tan a fons la psicologia dels individus i que marqui tan profundament la personalitat respectiva d'opressors i oprimits, fins al punt que el plantejament d'abandonar el "rol" masculí dominant sol arrossegar una còrrua de temors irracionals i una inseguretat sovint paralitzadora.

No cal dir que s'esdevé el mateix per a les dones, però en aquest cas la disjuntiva és clara: o assumir el risc d'una dolorosa transformació cap a la llibertat, o bé l'anul·lació, la marginació, la mort en vida.

Ara bé, l'opressió de la dona no només existeix a l'interior dels partits polítics (i en els sindicats, i en el moviment popular…) a través del comportament més o menys masclista dels seus militants, sinó sobretot, i relacionant-s'hi dialècticament, a través de l'actitud dels plantejaments, dels programes, de les prioritats, de l'organització en el seu conjunt.

En un article anterior, analitzàvem com el capitalisme ha creat una divisió radical de l'espai entre l'esfera pública –és a dir, el món de la producció, marcat per unes relacions d'intercanvi de mercaderies, una de les quals és la pròpia força de treball humana– i l'esfera privada, lloc de la reproducció de l'espècie i on es refà materialment i psicològicament aquesta força de treball, i refugi per essència de la vida emocional i "personal" dels individus, i on es forma allò que anomenem "subjectivitat". Les dones –dèiem– han estat

sacrificades a les necessitats d'aquest espai interior, definides en funció del ghetto familiar.

Doncs bé: els partits revolucionaris han heretat acríticament fins ara aquesta vella dicotomia burgesa: nascuts en l'esfera pública, on és més clar l'enfrontament diari de les dues classes antagòniques del capitalisme, menen la seva activitat, defineixen els seus objectius en aquesta meitat exterior de la realitat i, per tant, marginen del seu programa revolucionari allò que constitueix el moll de l'os de l'opressió de la dona.

La família, les relacions interpersonals, la sexualitat, la sensualitat són punts foscos en la tradició marxista. Tots els grans revolucionaris han dit que calia transformar-los, però en cap cas no han estat objectius específics: s'ha deduït massa alegrement dels mitjans de producció. No s'ha tingut en compte la resistència lògica que tot grup privilegiat –en aquest cas, els homes– oposa a la pèrdua de les seves prerrogatives.

El corrent feminista radical ha estat un revulsiu important de cara al plantejament de molts d'aquests conceptes, i en la denúncia d'aquestes mancances en la tradició del moviment obrer.

Les dones que, malgrat tot, hem triat de militar en un partit –en el nostre cas, de classe i d'alliberament nacional– els hem de reconèixer aquest deute: haver-nos obligat a qüestionar-nos –i, per tant, a entendre una mica més– aquesta "agonia, sovint mutiladora, de lluitar alhora contra l'enemic de fora i el de dins", per dir-ho amb mots de Sheila Rowotham.

5. La doble militància (2)

En la primera part d'aquest article analitzàvem tot un seguit de contradiccions a què ens veiem abocades les dones que hem decidit de militar alhora en el moviment feminista i en un partit polític –en el nostre cas, de classe i d'alliberament nacional.

I ho definíem, en paraules de Sheila Rowotham, com l'angoixa que comporta haver de lliurar dues batalles simultànies i sovint poc harmòniques entre sí: contra l'opressió de classe i contra l'opressió sexista que es manifesta també en les files dels qui combaten el capital. I a més a més, amb una herència històrica descoratjadora. El cert és que fins ara no es pot dir que aquesta "agonia" hagi estat gaire rendible per a les dones que s'han entestat a mantenir-la: els processos revolucionaris han reflectit en els seus programes i en les seves prioritats una correlació de forces prou desfavorable als interessos del sexe oprimit, malgrat les Clara Zetkin o les Alexandra Kollontai de torn. Ara bé, també és cert que d'aleshores ençà s'ha aprofundit força més sobre l'origen i naturalesa de l'opressió sexista i sobre la complexa interrelació entre sistema patriarcal i sistema capitalista, cosa que ens permet de plantejar la qüestió a la llum d'una nova lucidesa: ara sabem que no ens podem fer excessives il·lusions sobre l'alliberament que ens pot venir d'una revolució feta i pensada en termes masculins. A nosaltres, les dones, ens pertoca d'assumir aquesta lluita paral·lela en primera persona i constituir-nos en grup de pressió organitzat al si del moviment revolucionari.

LLUITAR DES DE TOTS ELS FRONTS

Aquesta experiència històrica negativa, filla d'una tendència simplificadora en l'anàlisi d'una realitat massa complexa i que nosaltres, socialistes d'alliberament nacional, hem hagut de combatre en altres terrenys ("jo sóc nacionalista i prou", "el proletariat no té pà-

tria"…), ha dut com a contrapartida una visió no menys simplista: l'opressió de la dona com a origen, causa i paradigma de tota opressió. Per a Engels, la societat de classes havia engendrat l'esclavitud femenina. Per a les feministes "radicals", l'opressió de la dona ha engendrat el sistema de classes. La dialèctica, mentrestant, dorm el son dels justos.

La relativa autonomia que reconeixíem en un altre article a la dominació sexista i la impressió de globalitat que ens produeix quan ens hi enfrontem poden alimentar aquesta interpretació. La lluita feminista no pot plantejar-se divisions artificials –per cert, d'arrel burgesa– entre vida privada i vida pública. Tots els aspectes de la societat estan penetrats de sexisme. Tot és camp de lluita: transformació personal i transformació social són indestriables. Dues cares de la mateixa moneda. Però això, que en el cas de la dona ens sembla tan evident, ja que gran part de la nostra opressió es materialitza de portes endins, no és menys cert per a totes les altres opressions que es donen en la nostra societat, alhora patriarcal i capitalista.

Si és cert que el patriarcat informa cada racó de la nostra existència i ens cal combatre'l en tots els fronts, no és menys cert que el capitalisme no sols ha redefinit l'estructura patriarcal heretada dels sistemes anteriors, sinó que també determina els motllos dins els quals es desenvoluparan tots els aspectes de la vida d'homes i dones, i no solament l'organització de la producció. També allò que Susan Brogger anomena el "nostre secret comercial emocional", allò que considerem intocable i que amb to prosopopeic anomenem la "nostra intimitat".

Cap aspecte de la nostra vida no és neutre, marginal al Sistema. I per més que la tradició marxista s'ha entestat a oblidar-ho –fora d'escasíssimes excepcions– el capitalisme també cal combatre'l des de tots els fronts, si no volem que la revolució ens neixi morta.

6. Campanya feminista pel divorci

La reforma política a l'Estat espanyol ha posat sobre la taula el tema del divorci. La més mínima credibilitat democràtica exigeix el reconeixement d'aquest dret, al marge de les restriccions amb què s'intentarà de dificultar-lo al màxim. Un cop tombats a les Corts els dos projectes de llei que van presentar, cadascú pel seu compte, el PSOE i els eurocomunistes, UCD se'ns despenjarà tot seguit amb una llei del divorci a la seva mida, que no ens entretindrem ni a comentar.

Per la seva banda, el Moviment Feminista ha donat a conèixer i intentarà de fer arribar al Parlament un projecte de llei propi, a l'entorn del qual ha endegat una campanya de sensibilització. Des d'aquesta secció de la revista "Lluita" ens volem afegir a aquesta campanya, tot donant a conèixer els punts principals i l'esperit d'aquesta llei, extrets del seu preàmbul.

UNA LLEI CAP A L'ALLIBERAMENT DE LA DONA

"La present llei del divorci es basa, d'una banda, en la defensa dels drets inalienables dels ciutadans, homes i dones; i de l'altra, d'una manera especial, en la defensa dels drets de la dona, a causa de la situació d'inferioritat en què la societat patriarcal i capitalista l'ha col·locada en tots els terrenys: econòmic, laboral, cultural, etc.".

Així s'expressa el document, després de deixar ben clar que el divorci no soluciona els problemes deguts a l'existència de la família patriarcal.

El primer punt esmentat determina que per accedir al divorci només calgui la decisió d'un o d'ambdós cònjuges, sense que calgui presentar causes ni trobar un culpable; com si el matrimoni fos un estat natural, un bé en ell mateix, que cal conservar per damunt de les persones que el formen, i fos un delicte trencar-lo, quan la realitat és que "la institució matrimonial en la nostra societat és coercitiva, i ho és particularment per a la dona". És cert que, si hi ha fills o filles, la seva situació es veu afectada per la decisió dels pares. Ara bé, "la llei ha de vetllar perquè la seva situació econòmica i el seu benestar no siguin perjudicats o ho siguin el menys possible; però mai no pot, amb el pretext de defensar els uns, violar greument els drets dels altres".

El segon punt –és a dir, la defensa dels drets de la dona– posa un èmfasi especial en la qüestió econòmica, un dels aspectes institucionals del matrimoni que no figuren de manera explícita en els textos legals i que, malgrat tot, en són la base material.

DONA DIVORCIADA, TREBALLADORA EN ATUR

Generalment les dones que es casen abandonen els seus estudis o el seu lloc de treball, o bé renuncien a cercar-lo. Des de sempre se les ha educades perquè considerin que el matrimoni s'ha de convertir en la seva única professió. A més, tothom sap la dificultat en què es troben les dones casades que cerquen feina. Així, el divorci se'ls planteja en una situació clara d'inferioritat respecte als homes: sense diners, sense treball, sense qualificació professional, amb un futur insegur, amb els anys perduts en una feina sense promoció, sense avantatges, sense benefici. Basant-se en el fet que "la dona casada ha estat tota la vida una treballadora no reconeguda socialment com a tal, i no sols això, sinó que ha estalviat al capital privat o a l'Estat les inversions necessàries (llars d'infants, serveis col·lectius…) per a cobrir la feina que ella ha fet gratuïtament", el projecte contempla que les dones divorciades rebin un subsidi d'atur a càrrec de l'Estat i una formació professional encaminada a accedir a un lloc de treball. Només fem una excepció, que ens sembla necessària per les desigualtats econòmiques que genera la societat capitalista: la pensió correrà a càrrec del marit, quan els seus recursos econòmics siguin importants. I –és clar– no hi haurà pensió, quan la dona tingui un lloc de treball.

LA TUTELA DE FILLS I FILLES

El projecte defensa també el dret de les mares que així ho desitgin a continuar convivint amb els fills i les filles. Aquest dret es basa en la constatació que ha estat la dona la que n'ha tingut cura fins aleshores, qui hi ha conviscut de forma més estreta i que ha vetllat per la seva salut i el seu benestar. "I sostenim això a pesar que tenir-los amb ella li suposarà un obstacle important per a la seva futura independència".

Aquest dret només és contrarestat pel propi dret dels fills i les filles a partir dels deu anys, el desig dels quals sobre amb quin dels dos pares desitgen viure ha de ser en tot cas vinculant.

Aquestes són, en síntesi, les línies generals de la llei del divorci que ha elaborat el Moviment Feminista revolucionari. Per la meva banda, voldria fer una crida als partits i organitzacions de l'esquerra d'alliberament nacional perquè es defineixin sobre el projecte i, en el seu cas, perquè li donin suport d'una manera activa.

7. Nosaltres també hem avortat voluntàriament

En contra de tot pronòstic, la qüestió de l'avortament ha saltat a la palestra amb una força insospitada. Cal reconèixer que ha desbordat totes les previsions fins i tot del Movi-

ment Feminista, que si bé s'havia plantejat una campanya sobre el tema, la preveia com un procés molt lent, no massa sorollós i a llarg termini, i pretenia centrar molt més els seus esforços, ara i ací, a l'entorn de la llei feminista del divorci, que vam contribuir a difondre des de les pàgines de la revista "Lluita". I sobretot, intentava d'arrossegar els diferents sectors de l'esquerra contra el divorci d'UCD.

Però, de sobte, el judici que s'havia de celebrar el passat 26 d'octubre contra onze dones de Bilbo, vuit d'elles acusades d'haver avortat, una d'haver-ho intentat i dues d'haver practicat els avortaments, totes amb condicionaments econòmics greus, i per a les quals es demanaven penes d'entre sis i seixanta anys de presó, va actuar com a detonant.

L'afer, plantejat per les dones basques a la Coordinadora Feminista de l'Estat, va ser assumit per aquesta, i ha donat lloc a una de les mobilitzacions més importants del Moviment Feminista i amb més de ressò entre la població d'aquests darrers anys; fins al punt que es va aconseguir que el judici no se celebrés.

Al mateix temps, el cas de Cerdanyola –tres dones i un home detinguts per fets similars i als quals es demana quatre milions de fiança– ve a afegir-se, als Països Catalans, al cas basc i sembla que d'ara endavant pot constituir-se en l'eix de la campanya a casa nostra.

Al costat de les tancades (Barcelona, València, Lleida; Euskadi, Castella…) i de les manifestacions, algunes reprimides amb duresa –a Barcelona hem pogut tastar la diferència entre abans i després del referèndum estatutari: abans calia donar aparença democràtica–, una de les accions que s'ha demostrat com a més revulsiva ha estat la recollida de signatures de dones amb l'afirmació expressa d'haver avortat voluntàriament. Aquesta iniciativa de la Coordinadora Feminista de Barcelona constitueix un repte frontal per a l'aparell de justícia burgès i masclista. A hores d'ara hi ha més de 4.000 signatures recollides, de les quals els mitjans informatius n'han destacat prop d'un centenar de dones conegudes del món de l'art, les lletres, la cançó, el cinema, etc.

Tot plegat ha actuat com una mena d'ona expansiva que ha arrossegat en la dinàmica diversos sectors de l'esquerra revolucionària i fins i tot part de l'esquerra reformista, i ha obligat a pronunciar-se a favor de la legalització de l'avortament nombrosos ajuntaments del Principat, en alguns casos –i cal citar el cas de Manresa– a petició de regidors de l'esquerra d'alliberament nacional, conjuntament amb altres forces polítiques.

Però la campanya continua; perquè, si bé s'ha aturat el judici d'Euskadi, no hi ha una resolució definitiva. Perquè continuen a la presó les quatre persones detingudes a Cerdanyola. Perquè a qualsevol hora de qualsevol dia pot ser detinguda qualsevol dels milers de dones que es veuen abocades a la circumstància d'haver d'avortar; perquè la UCD, en connivència amb la jerarquia de l'església catòlica, prepara, com a contraofensiva, una demagògica campanya pel "dret a la vida". No cal ni dir que ho farà en nom d'un punt de la Constitució, on la ultradreta va introduir una esmena amb la intenció evident de fer l'avortament anticonstitucional. I convé recordar aquí, per als desmemoriats i desmemoriades, que això va ser acceptat per l'esquerra reformista en pes, al marge dels escarafalls que ara i adés puguin fer i de la seva actuació més o menys correcta –en el cas del sector eurocomunista– en la darrera campanya.

La campanya continua tot deixant molt clar que cap de les dones que hem signat que hem avortat voluntàriament no volíem avortar: l'avortament és –i ho ha de ser també.

8. Maria Mercè Marçal, de classe baixa i nació oprimida

Maria Mercè Marçal té vint-i-cinc anys. Ara en farà tres va ser guanyadora del Premi Carles Riba amb un recull de poemes que havia escrit i que va enviar per allò de "a veure què passa". És professora de català, militant del PSAN i nascuda a Ivars d'Urgell. Llegint el seu llibre, els seus poemes, pot veure's l'enorme capacitat creativa que es troba dins la seva persona. Per a definir-la, res millor que un vers amb el títol de "dona, de classe baixa i nació oprimida".

Quins han estat els temes fonamentals de la teva poesia, tant a nivell formal com de contingut? Per dir-ho en una paraula, quines són les teves fonts?

El tema bàsic de la meva poesia es troba sintetitzat en el poema que obre el meu llibre "Cau de llunes" i que es titula "Divisa": la triple opressió que pateixo pel fet d'haver nascut dona, de classe treballadora i en un indret dels Països Catalans (és a dir, en una nació oprimida). I com aquesta opressió global tenyeix tots els aspectes de la vida, des de la relació amb els altres, amb mi mateixa, l'amor, l'odi, el sexe, els fets més quotidians, tot allò que fas o que desfàs, la recerca de la pròpia identitat, etc. En aquest moment el tema més obsessiu és la reflexió sobre l'opressió que pateixo com a dona.

M'ha passat una cosa molt semblant a quan vaig començar a escriure en català –cap als quinze anys–, quan em vaig adonar que fins llavors ho havia fet en un llenguatge alié.

Ara he vist una cosa semblant: he mamat tota una tradició literària absolutament masculina, feta per homes i des de la seva òptica exclussiva. D'acord, l'assumeixo: no en tinc cap altra; però crec que cal restituir l'altra cara de la Història, la veu de les dones. I aquesta, la tenim tan emmascarada per allò que "ens han dit que som"! Prendre consciència d'això ha estat molt important, i té moltes repercussions a nivell literari: t'has fixat, per exemple, que tota la simbologia literària sobre l'amor o el sexe l'han creada els homes? Tot això t'obliga a crear noves formes…

Pel que fa a allò que en diuen la "forma", he fet moltes provatures, des dels sonets fins al vers lliure i la poesia concreta; però tinc una gran tirada a les formes estròfiques de la cançó popular.

DE BROSSA A VÍCTOR CATALÀ

★A un altre nivell, quins noms posaries a relluir com a fonamentals per a la teva formació poètico-literària? Quines influències han estat les més marcades?

Les influències literàries, les decisives, passen per Brossa, Foix, Rosselló-Pòrcel, Martí i Pol. També l'Estellés, en Salvat-Papasseit i Carner. En un nivell molt més especial, la cançó popular tradicional i, més enrere, Ausias March i les líriques trobadoresca i galaico-portuguesa. En un altre sentit, em sento deutora també de Víctor Català –quants cops no he llegit "Solitud"!– i de Mercé Rodoreda.

★Com a poeta, dins de quins corrents literaris t'inclouries?

Encara que això de corrents literaris… No ho sé! En principi, em sento identificada amb el que seria la "generació poètica del 70", que hem reivindicat el mestratge de Foix-Brossa, que se'ns va anomenar "formalistes"… Crec que la nostra aportació bàsica al panorama poètic català va ser en aquell moment l'exigència d'un cert rigor a l'hora d'escriure i fer-nos hereus d'una actitud d'investigació, a partir d'un arrelament a la pròpia tradició literària i d'un coneixement a fons de l'eina de treball, la llengua. Això no ha estat sols al Principat: la col·lecció dels "Llibres del Mall", que ha estat un exponent d'aquest "corrent", ha publicat poetes joves de tots els Països Catalans.

L'INTEL·LECTUAL I EL PARTIT

★Com veus el moment poètic català?

El moment poètic català em sembla prou ric. Hi ha una bullida, una recerca prou interessant. I molts noms per citar: Navarro, Jàfer, Bonet, Piera, al País Valencià; i aquí, des de la Teresa d'Arenys fins a en Pinyol, en Bru Sala, etc. I me'n deixo molts!

★Com a militant activa del PSAN, com definiries el paper de l'intel·lectual dins d'un partit polític? I també com creus que afectaria la cultura catalana el cas supost que l'alternativa política i cultural del PSAN es fes realitat?

Bé, el paper de l'intel·lectual que a casa nostra faci una opció de classe i d'alliberament nacional és prou clar: la lluita en el terreny ideològic per tal de contrarestar els aparells ideològics de l'Estat capitalista i imperialista, anar difonent i "segregant" una ideologia que vagi fent arribar a les capes populars els objectius abans esmentats i, per tant, contribuint a la desalienació d'aquestes de cara a una profunda "reforma intel·lectual i moral". Tot això, evidentment, no pot anar deslligat de la lluita de la classe obrera i dels altres sectors populars, i és aquí on pren sentit la militància política orgànica de l'intel·lectual, com a tal –perquè com a ciutadà a seques, tindria, el mateix sentit que la de qualsevol altre treballador. El fet de lligar-se estretament a un partit de classe i d'alliberament nacional constitueix, evidentment, un antídot contra les temptacions elitistes, "culturalistes" i individualistes a què és massa propens tot aquell que fa un treball de tipus intel·lectual, sobretot els del camp de la creació. De tota manera, visceralment, no m'agrada autoanomenar-me intel·lectual… i, a més de militar en el PSAN, també ho faig en el Moviment d'Alliberament de la Dona. Pel que fa a la segona part de la pregunta, tu saps que el PSAN lluita per la consecució, en el marc d'una Europa socialista, de l'Estat socialista dels Països Catalans.

CULTURA NO SEXISTA

Evidentment, arribar a aquest objectiu ha de comportar per a la cultura catalana (en totes les seves manifestacions, inclosa –és clar– la poesia) la seva normalització total. És més, jo crec que sols en aquest marc la nostra cultura deixarà de ser una cultura "de segona", una "peculiaridad regional" més o menys acceptada, per a passar a ser la cultura dels Països Catalans; però, a part d'aspectes com l'oficialitat de la llengua o la normalització dels mitjans de comunicació, nosaltres aspirem també a una profunda transformació d'aquesta cultura, a partir de l'assumpció crítica del propi llegat cultural, en el sentit d'anar cap a una veritable cultura popular. Una cultura al servei de les classes populars i, alhora, una cultura no sexista: i això no vol dir sols que les dones tinguin accés al món tradicionalment masculí, sinó un replantejament total de l'escala de valors vigent, que fa que tot allò masculí sigui "universal" i tot allò tradicionalment femení sigui "d'estar per casa".

SEMPRE UN "MÉS ENLLÀ"

★Estàs treballant en algun llibre?

Jo sempre faig poemes i, quan en tinc molts, faig una tria i munto un llibre. Avui encara no tinc prou material, però crec que sí que el tindré a finals d'estiu.

★Fent una autocrítica del teu treball, quedes contenta?

Sempre es veu una fita més enllà d'on tu ets.

“Tres voltes rebel!”
(per una mateixa lluita!)

endavant

organització socialista d'alliberament nacional

www.endavant.org